

ЄМЕЦЬ Л. О.,доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
(Дніпровський гуманітарний університет)**ПРОКОПЕНКО А. В.,**студент II курсу магістратури
юридичного факультету
(Дніпровський гуманітарний університет)

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-2-6>**ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДЕКЛАРУВАННЯ
НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Статтю присвячено питанню обґрунтованості криміналізації декларування недостовірної інформації, проведення аналогії з адміністративним законодавством за дещо ідентичні порушення та розгляд міжнародного досвіду встановлення відповідальності за декларування завідомо недостовірних відомостей, а також конкретизація певного висновку і пропозицій. Адже однією з серйозних проблем наших реалій є корупція. Сьогодні вже ні для кого не секрет, що це негативне соціальне явище поширило свій згубний вплив практично на всі рівні державного механізму, більш того, цей процес став зовсім не контрольованим. Останніми роками ситуація лише погіршилася, а динаміка її росту не викликає оптимістичних прогнозів. Однією з причин такого стану речей стала безсистемність та недосконалість нормативно-правового регулювання, відсутність комплексного підходу до боротьби із проявами корупції. І як би страшно це не звучало, такий стан речей настільки міцно увійшов і вкоренився в нашій свідомості, що вже складно уявити собі – яке воно життя без корупції.

Слово «корупція» міцно вкоренилося у свідомості кожного українця. З року в рік влада впроваджує нові способи боротьби із т. зв. «хабарництвом», однак, як показує практика, такі дії майже безрезультатні. В умовах глобалізації корупція є явищем, яке безпосередньо впливає на економіку і суспільство кожної держави, тобто є проблемою транснаціонального характеру.

В умовах становлення України як незалежної, суверенної та демократичної держави електронне декларування є одним з шляхів подолання корупції. Враховуючи той факт, що запровадження відповідальності за порушення законодавства про електронне декларування є маловивченими та відсутні комплексні дослідження її реалізації, стає очевидним необхідність розробки ефективних підходів до вирішення вказаних питань.

Ключові слова: криміналізація, декларування недостовірних відомостей, корупція, прояви корупції, протидія запобіганню корупції, антикорупційна політика, антикорупційне законодавство, корупційна стратегія, суб'єкт декларування.

The article is devoted to the issue of the validity of criminalizing the declaration of false information, drawing an analogy with administrative law for identical violations, and examining international experience in establishing responsibility

for the declaration of knowingly false information, as well as concretizing certain conclusions and proposals. After all, one of the serious problems of our realities is corruption. Today it is no secret to anyone that this negative social phenomenon has spread its detrimental effect on almost all levels of the state mechanism, moreover, this process has become completely uncontrollable. In recent years, the situation has only worsened, and the dynamics of corruption growth does not cause optimistic forecasts. One of the reasons for this state of affairs was the lack of system and imperfection of legal regulation, the lack of an integrated approach to the fight against manifestations of corruption. And no matter how scary it may sound, this state of affairs has become so firmly entrenched and rooted in our minds that it is already hard to imagine what life is like without corruption.

The word “corruption” is firmly rooted in the minds of every Ukrainian. From year to year, the government introduces new ways to combat the so-called “bribery”, however, as practice shows, such actions are almost ineffectual. In the context of globalization, corruption is a phenomenon that directly affects the economy and society of each state, is a transnational problem.

With the development of Ukraine as an independent, sovereign and democratic state, electronic declaration is one of the ways to overcome corruption. And given the fact that the introduction of liability for violation of legislation on electronic declaration is poorly understood and there are no comprehensive studies of its implementation, it becomes obvious the need to develop effective approaches to address these issues.

Key words: *criminalization, declaration of false information, corruption, corruption, anti-corruption prevention, anti-corruption policy, anti-corruption legislation, corruption strategy, subject of declaration.*

Вступ. Сьогодні питання протидії корупції, корупційним злочинам та проведення різноманітних антикорупційних заходів залишається надзвичайно актуальними та є предметом постійної і пильної уваги міжнародного співтовариства. І надзвичайно важливим в цих аспектах є вплив ролі держави, законодавчих органів на вдосконалення законодавства та на співпрацю з інститутами громадянського суспільства з цих питань. Не є новиною той факт, що Україна має хитке становище на міжнародній арені саме у зв'язку високим рівнем корупції, а тому важливо виробити ефективні важелі задля запобігання та протидії корупції, особливо політичної.

Серед основних новел Закону України «Про запобігання корупції» (ст. 45) від 14 жовтня 2014 р. [6], який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, слід наголосити на наступних: обов'язок осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3), та осіб, визначених у пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону (посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені в п. 1 ч. 1 ст. 3), щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством [6]. Ст. 46 установлює додаткові вимоги порівняно з попереднім законодавством щодо інформації, яка повинна бути відображена в декларації. Так, декларант зобов'язаний декларувати відомості не лише про свій майновий стан, а й про майновий стан членів його сім'ї. Окрім місцезнаходження й вартості такого мана, він повинен зазначати дату його набуття. Контроль і перевірку декларацій здійснюватиме Національне агентство.

З огляду на внесені зміни було посилено юридичну відповідальність за порушення законодавства щодо запобігання корупції шляхом унесення змін до Кодексу України про

адміністративні правопорушення [1] (далі – КУпАП) та Кримінального кодексу [3] (далі – КК) України.

Загалом антикорупційне законодавство закріплює істотно нову оцінку, а точніше переоцінку, соціальних цінностей у сфері запобігання та протидії корупції. Сучасне правове регулювання відносин, спрямованих на вирішення проблеми запобігання й протидії корупції, визначає й новий підхід у кримінально-правовому регулюванні цих відносин [8, с. 34].

Водночас, з одного боку, відпадає суспільна небезпека низки діянь, що раніше визнавалися злочинними, і з іншого – виникає суспільна небезпека діянь, які колись такими не були, зокрема через те, що їх не існувало. Докорінно змінюється коло суспільних відносин у сфері відносин запобігання та протидії корупції, поставлених під охорону кримінального закону. Одні суспільні відносини беруться під таку охорону, інші – з-під неї виводяться. Ця тенденція виявляється, по-перше, у декриміналізації ряду злочинів; по-друге, у криміналізації більшості суспільно небезпечних діянь; по-третє, в істотній зміні норм про ряд злочинів у сфері запобігання та протидії корупції, що визнавалися такими колись.

Під криміналізацією розуміють як процес, так і результат визнання певних видів діянь злочинними та кримінально караними. Процес криміналізації полягає в з'ясуванні цілей, підстав та можливості встановлення кримінальної відповідальності за те або інше діяння, у виданні кримінальних законів, які закріплювали б таке рішення.

Результат криміналізації – це сукупність норм кримінального права, які містять перелік злочинів і передбачених за них покарань, а також підстав та умов притягнення винних до кримінальної відповідальності та звільнення від неї. Таким чином, криміналізацію можна розглядати в динаміці (як процес) і в статичі (як результат цього процесу) [7, с. 121].

Отже, аналізуючи відповідність криміналізації декларування недостовірної інформації розробленим наукою кримінального права підставам та принципам криміналізації, маємо отримати результат такого аналізу, оцінку підсумку такої криміналізації – норм про відповідальність за декларування недостовірної інформації.

Підставами криміналізації є процеси, що відбуваються в матеріальному та духовному житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих чи інших цінностей. Таким чином, ці процеси зумовлюють необхідність прийняття законодавцем рішення про встановлення кримінальної відповідальності за те чи інше діяння.

На нашу думку, необхідність криміналізації декларування недостовірної інформації зумовлюється наявністю таких підстав: несприятлива динаміка такого виду діянь; істотний розвиток нової групи суспільних відносин на підставі соціальних, політичних, економічних змін у державі; необхідність кримінально-правової гарантії охорони конституційних прав і свобод; наявність міжнародно-правових зобов'язань України щодо протидії корупційним правопорушенням.

Проблема кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації наразі була й залишається дискусійною. Так, на переконання В.М. Попович, можна логічно припустити, що метою внесення до декларації завідомо неправдивих відомостей стосовно майна, доходів, цінних паперів та інших матеріальних чи нематеріальних благ, що належать суб'єктові декларування та членам його сім'ї, здебільшого буде приховування інших протиправних діянь (у тому числі й злочинів), внаслідок вчинення яких і були набуті зазначені вище блага, і за які чинним законодавством України уже передбачено певний вид юридичної відповідальності (зловживання владою або службовим становищем – ст. 364 КК; одержання неправомірної вигоди службовою особою – ст. 368 КК; незаконного збагачення – ст. 368-2 КК тощо).

Також вважаємо цілком достатньою наразі чинну редакцію ст. 172-6 КУпАП, відповідно до якої адміністративним проступком визнається неподання декларації, а також подання завідомо недостовірних відомостей у ній [5, с. 73].

Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації встановлена ст. 366-1 КК України й віднесена до злочинів у сфері службової діяльності та професій-

ної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (Розділ XVII КК України). Проте законодавству зарубіжних держав відомі й інші підходи з акцентом на вчинення податкових порушень. Скажімо, у Німеччині кримінальна відповідальність за подання недостовірних або неповних відомостей про факти, що стосуються оподаткування, передбачена Положенням про податки й платежі від 16 березня 1977 р. (розділ 1 ч. 8 фактично містить норми матеріального кримінального права, оскільки йдеться про податкові злочини).

У § 369 (ч. 2) Положення визначено, що стосовно до податкових злочинів діють загальні норми кримінального права, якщо нормами податкових законів непередбачене інше. Згідно з §370 злочинними визнаються дії щодо подання недостовірних або неповних відомостей про факти, що належать до оподаткування; неподання інформації, необхідної для оподаткування [4, с. 314].

За законодавством Канади порушення податкового законодавства набувають кримінального характеру в разі, коли вони поєднані з обманом податкового відомства за допомогою умисного перекручування відомостей, необхідних для оподаткування (фактично тут має місце податкове шахрайство).

У США на федеральному рівні відповідальність за податкові злочини передбачено законодавством, кодифікованим у розділі 26 Зводу законів країни. Відповідальність за ухилення від сплати податків на користь штатів і місцевих податків передбачено відповідними законами штатів [2, с. 115]. Федеральним законодавством злочинним діянням визнається ухилення від сплати податку шляхом обману, помилкової заяви, подання недостовірної декларації (§ 7204, 7206, 7207). Остання група дій належить до категорії найбільш тяжких податкових злочинів – фелоній – і карається ув'язненням строком до п'яти років [4, с. 316].

Отже підходи до формулювання кримінально-правових заборон щодо досліджуваного типу злочинної поведінки в законодавствах зарубіжних країн різняться, однак останні, поряд з іншими економічними злочинами, залишаються одним із джерел незаконного отримання фінансових коштів. Вивчення теоретичних розробок і законодавства інших країн з цього питання дозволяє збагатити цікавим закордонним досвідом устояні й звичні вітчизняні знання, а окремі юридичні конструкції можуть бути використані для вдосконалення кримінального законодавства України. Уважаємо, що цілком виправданою є криміналізація декларування недостовірної інформації, як це зроблено у кримінальному законодавстві США. Декларування недостовірної інформації найбільш близьке до підходу, використаного в законодавстві Канади: «включення до податкової декларації або такі документи свідомо неправдивих відомостей». Це зумовлено тим, що активні дії платника податків щодо введення в оману податкових органів є більш тяжкими, ніж бездіяльність і невиконання обов'язків.

Висновки. З урахуванням викладеного, можна погодитися з позицією законодавця стосовно необхідності криміналізації декларування недостовірної інформації в Україні, що передусім необхідно для посилення протидії злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Нині тільки запровадження найбільш репресивного впливу за дії відповідного характеру може перетворити заповнення та подання публічними службовцями майнових декларацій на механізм реальної боротьби з корупцією.

Твердження деяких науковців про те, що ст. 366-1 ККУ не становить того рівня суспільної небезпечності задля того, аби визнавати дії, вчинені суб'єктами декларування при заповненні та поданні декларації, злочинними, мають право на життя, але мабуть дещо пізніше, за інших соціально-економічних обставин.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8074-10 від 07 грудня 1984 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Козырин А.Н. Налоговые преступления и проступки: опыт зарубежных стран. *Налоговый вестник*. 2008. № 8. С. 115.
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III, редакція від 03 вересня 2017 р. URL: http://http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.

4. Кучеров И.И. Налоговое право зарубежных стран : курс лекций. Москва : АО «Центр ЮрИнфоР», 2013. С. 314.
5. Попович В.П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. URL: <http://scholar.googleusercontent.com/scholar>.
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <http://rada.gov.ua/pls/zweb2/web>.
7. Сисоєв Д.О. Криміналізація зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми в контексті державної антикорупційної політики. *Наше право*. 2014. № 7. С. 118–126.
8. Тацій В.Я., Тютюгін, В.М., Киричко В.І. Проблеми кваліфікації корупційних і пов'язаних з корупцією злочинів : навчально-методичний посібник. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. 114 с.

КОНДРАТЮК М. В.,
аспірант кафедри кібербезпеки
та інформаційного забезпечення
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-2-7>

КІБЕРБЕЗПЕКА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розкриті актуальні питання функціонування системи кібербезпеки в системі національної безпеки України. Розкрито основні дефініції – кіберпростір, національна безпека та кібербезпека, показано їх взаємозв'язок і взаємозвплив. Визначено, що, незважаючи на широкі можливості застосування поняття кіберпростору на практиці, є чимало часто діаметрально протилежні думки щодо його практичного використання, а в багатьох системах національних законодавств провідних країн світу не виділяються окремі законодавчі акти для його захисту та регулювання. Вказано, що кіберпростір як базова основа кібербезпеки визначається як унікальна форма співіснування сукупності матеріальних та нематеріальних об'єктів і процесів, спрямованих на породження, сприйняття, запам'ятовування, переробку та обмін інформацією.

Подано авторські дефініції національної безпеки та кібербезпеки України відомих вітчизняних вчених, проаналізовано основні авторські підходи до їх врегулювання. Досліджено, що Україні питання кібербезпеки регулюється багатьма законодавчими актами, серед яких найбільшу вагу має Закон України № 2163-VIII від 05 жовтня 2017 р. «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Він визначив як загальні засади організації та регулювання безпеки кіберпростору, так і конкретні заходи, норми регулювання, об'єкти та суб'єкти кібербезпеки України. Прослідковано також механізм та хід формування нормативно-правової бази забезпечення кібербезпеки України, зокрема згадано про рішення РНБО «Про стратегію кібербезпеки України», та подано основні зауваження відомих юристів щодо протидії вітчизняним безпековим систем сучасним зовнішнім та внутрішнім кіберзагрозам.

